

Daniel Waldenström

Så blev vi rika och jämlika

En policysammanfattning av boken
Superrika och jämlika: Hur kapital och ägande lyfter alla

Entreprenörskapsforum
Örebro universitet, 701 82 Örebro
E-post: info@entreprenorskapsforum.se

Författare: Daniel Waldenström
Form: Entreprenörskapsforum
Tryck: Örebro universitet

Så blev vi rika och jämlika

Denna skrift är en policysammanfattning av boken *Superrika och jämlika: Hur kapital och ägande lyfter alla* utgiven av Mondial 2024. Författare är Daniel Waldenström, professor i nationalekonomi och programchef vid IFN.

Superrika och jämlika

Förmögenheters storlek och fördelning mellan människor både fascinerar och väcker debatt. Hur stora är skillnaderna och vad förklarar utvecklingen över tid?

I *Superrika och jämlika: Hur kapital och ägande lyfter alla*, undersöks förmögenhetsbildning och förmögenhetsfördelning i Sverige och andra västländer under de senaste 130 åren. En ny berättelse om ägandets roll i kapitalismens historia som utmanar flera föreställningar om förmögenhetsojämlikheter träder fram: Människor har idag det ekonomiskt mycket bättre än tidigare generationer. Praktiskt taget alla har fått del av denna positiva utveckling – både rika och fattiga. Dessa framgångar förklaras av samspelet mellan två viktiga krafter: marknadsekonomins välståndsskapande tillväxt och samhällsinstitutioner som garanterat den breda befolkningen inflytande och del av den ekonomiska tillväxten.

1. Vi är rikare idag

En befolknings välståndsnivå kan mätas på flera sätt. Ett sätt är hur mycket varje person i genomsnitt äger. En högre privat förmögenhet ger möjlighet till högre konsumtion av varor och tjänster, mer sparande och investeringar för framtida välstånd och en bättre försäkring mot oförutsedda händelser.

Sedan 1890 har genomsnittssvensken blivit 30 gånger rikare i reala termer. Sedan andra världskriget är ökningen tiofaldig.

Sedan 1980 har svenskens medelförmögenhet sjufaldigats, från 350 000 kronor till 2,5 miljoner kronor. Sedan 2000 år har den mer än trefaldigats.

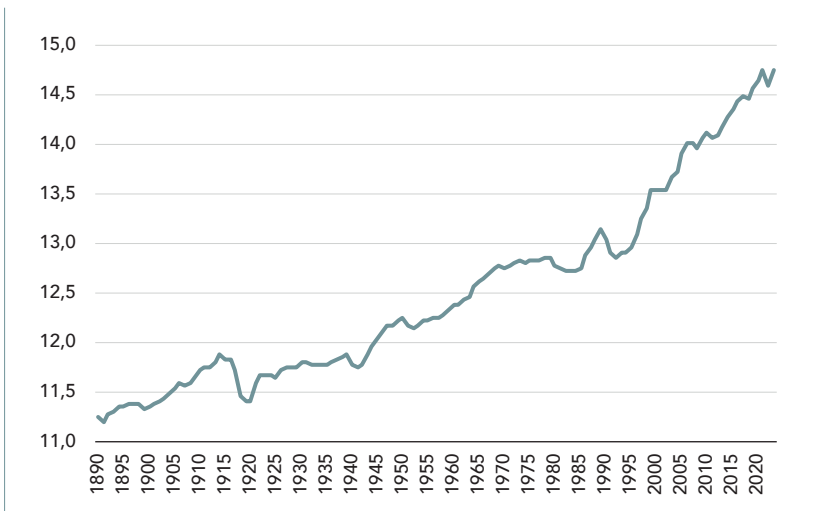
Analysen av genomsnittsförmögenheten i andra västländer visar liknande mönster med en snabb förnögenhetsökning sedan 1950-talet och särskilt efter 1980. Vi är alla rikare idag än någonsin tidigare.

2. Förnögenheternas sammansättning är annorlunda

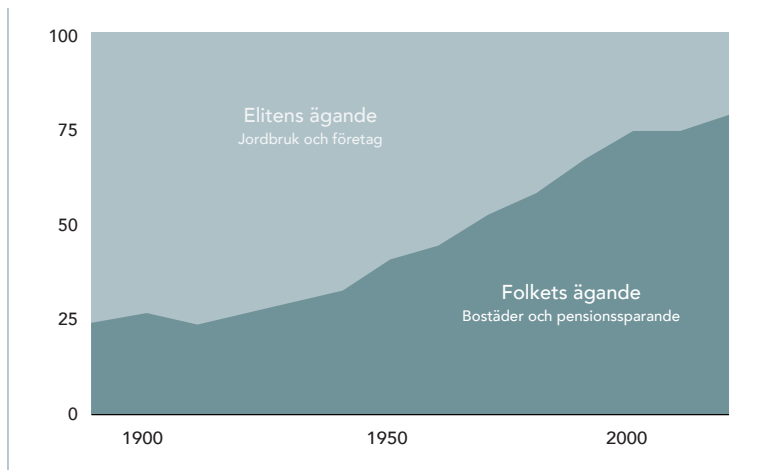
Förnögenheternas sammansättning har förändrats dramatiskt under det senaste århundradet.

Vid sekelskiftet bestod ägandet främst av jordbruk och företags-tillgångar kontrollerade av en exklusiv elit av välbärgade familjer. Politiska och ekonomiska reformer ledde till demokrati, bättre utbildning och stärkta arbetsvillkor för löntagare, vilket höjde inkomsterna och möjliggjorde bostadsägande och pensionssparande.

Förnögenhet per capita i Sverige 1890-2023 (fasta priser, log skala) i miljoner kronor

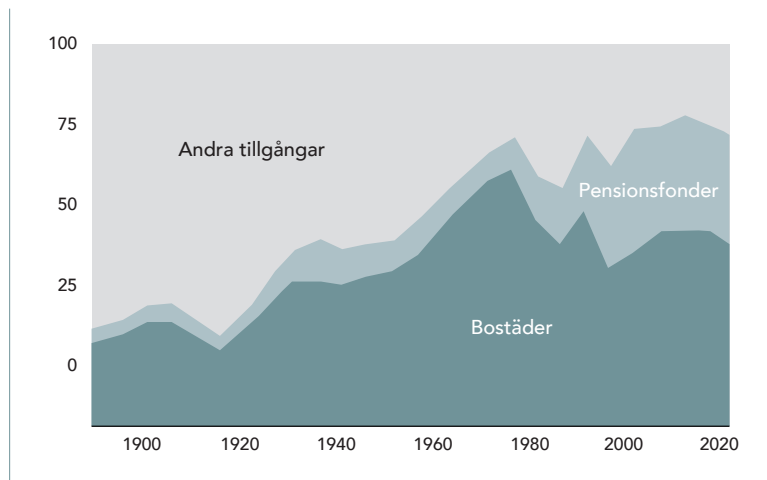

Från elitägda till folkligt ägda förmögenheter

Denna "ägandets demokratisering" är inte unik för Sverige. Samma mönster framträder i flera västländer: bostäder och pensionsfonder utgör idag omkring 75 procent av all privat förmögenhet i dessa länder, jämfört med cirka 25 procent fram till cirka 1950.

Bostäder och fonder svarar för tre fjärdedelar av hushållens tillgångar

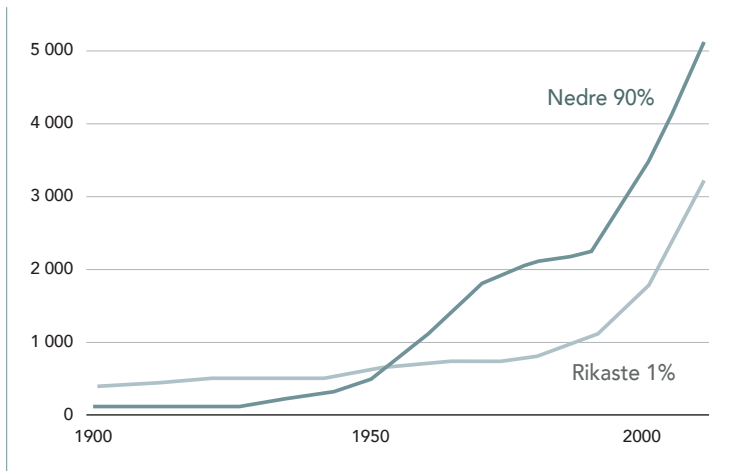

Eftersom bostäder och pensionssparande är mer jämnt fördelade i befolkningen än jordbrukstillgångar och företagskapital, har övergången bidragit till att minska förmögenhetsskillnaderna.

3. Vi är jämlikare idag

För hundra år sedan var ojämlikheten nästan ofattbart hög. Den rikaste hundradelen i den vuxna befolkningen, ungefär trettio-tusen personer, ägde tillgångar som sammanlagt var fyra gånger värdefullare än det samlade ägandet hos de "fattigaste" 2,7 miljonerna i fördelningens nedre nio tiondelar.

Förmögenheten under 1900-talet i miljarder kronor

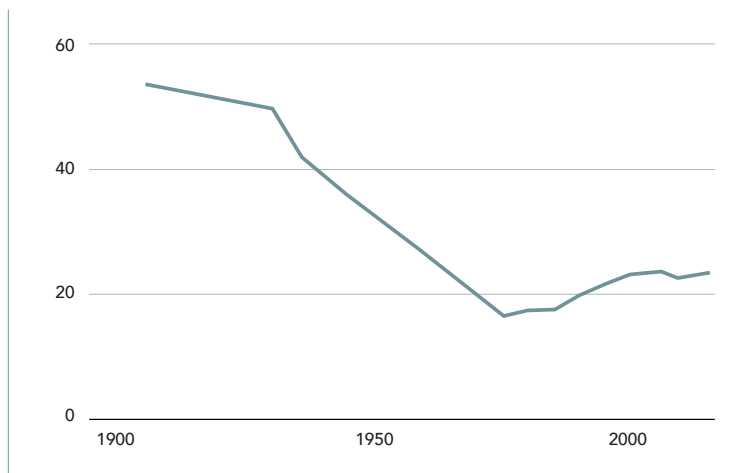
År 1910 ägde Sveriges rikaste hälften av all förmögenhet. Idag, hundra år senare, äger de ungefär halva den andelen.

Denna stora förmögenhetsutjämning är inte unik för Sverige. Liknande trender återfinns i andra västländer. Förmögenhetskoncentrationen var hög i början av 1900-talet i

alla dessa länder, med andelar på 50–70 procent i Europa och 45 procent i USA. Under 1900-talet föll dessa andelar kraftigt till 15–25 procent i de flesta länder.

Efter 1980 har trenderna gått i olika riktningar. I USA har förmögenhetskoncentrationen ökat markant, medan de europeiska länderna har legat kvar på sina historiskt låga nivåer eller uppvisat måttliga ökning. I Sverige har förmögenhetsskillnaderna ökat något, men ligger ändå kvar på en historiskt låg nivå. Utjämnningen av förmögenhetsägandet under nittonhundratalet är en av de mest dramatiska ekonomiska förändringarna i historien. För att förstå denna utveckling måste vi undersöka dess orsaker djupare.

Den rikaste procentens förmögenhetsandel i procent från början av 1900-talet till idag

Förklaringar och orsaker

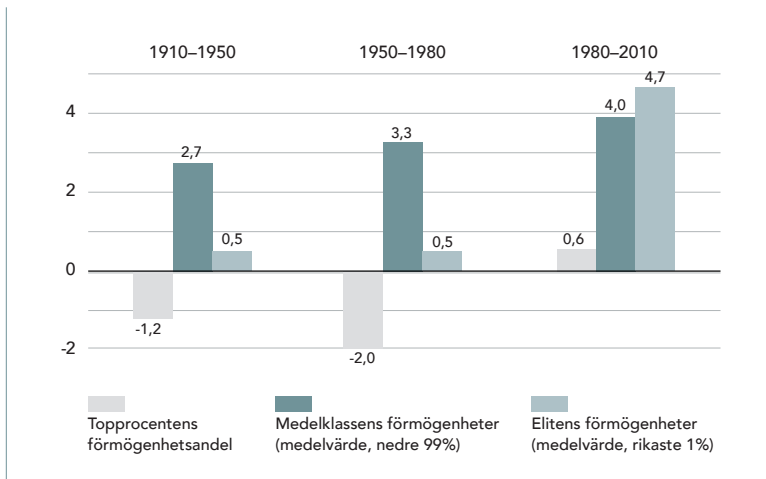
Vad förklarar den historiska förmögenhetsutjämnningen?

Förmögenhetsutjämnningen under nittonhundratalet orsakades inte främst av krigens eller skatternas kapitalförstörande effekter, som tidigare har hävdats i forskningen, särskilt av Thomas Piketty.

Nollsummespelet som uteblev

Grundpremisen var att förmögenhetsuppbyggnad är ett nollsummespel: när någon får mera måste någon annan få mindre, och om klyftor ska minskas kräver det att toppen dras ned. Problemet med ett sådant synsätt är att det inte tar hänsyn till hur ekonomin fungerar i verkligheten. Det är fullt möjligt att allas förmögenheter växer, både toppens och botten, och samtidigt leder till minskade skillnader i förmögenhetsfördelningen.

Förmögenhetsförändring i procent under 1900-talet i Sverige

Utjämnningen orsakades inte främst av krympande förmögenheter bland de rika utan av växande förmögenheter hos arbetar- och medelklassen. Förmögenhetskoncentrationen föll med 1,2 respektive två procent årligen under de två första perioderna. Under dessa perioder ökade både de rikas och vanligt folks förmögenheter, men tillväxten underifrån var klart högre.

Samma mönster återfinns i andra västländer. Alla uppvisar samma grundmönster: förmögenhetsutjämnningen drevs av att medelklassen och arbetarklassens förmögenheter växte snabbare än elitens.

Bostadsägandets betydelse

En särskilt viktig faktor för förmögenhetsutjämnningen har varit det ökade bostadsägandet. Andelen hushåll som äger sin bostad har ökat markant sedan 1940-talet i alla länder, med undantag för Tyskland. Länder med högre nivåer av bostadsägande tenderar att ha lägre förmögenhetsklyftor.

Bostäder har också visat sig vara en bra investering för vanliga hushåll. Bostadsfastigheter har historiskt gett ungefär samma avkastning som aktier (sju till åtta procent per år) men med hälften så hög risk.

Pensionssparande och värdepapperisering

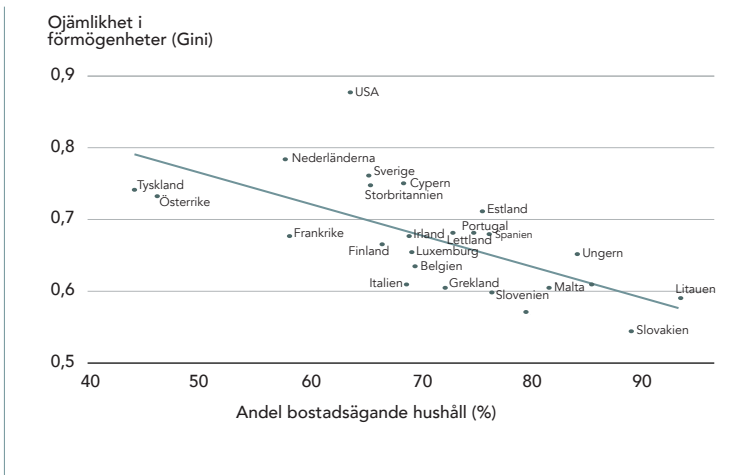
Den andra hörnstenen i hushållens ägande är pensionssparandet. Det totala värdet av pensionsfondernas tillgångar i OECD-länderna sedan 1980 har ökat – med en femtiodubbling i reala termer. Två faktorer har drivit denna utveckling: längre förväntad livslängd och övergången från traditionella fördelningssystem till värdepapperiserade pensionsfondssystem.

Institutionella förändringars betydelse

Bakom de ovan beskrivna förändringarna ligger flera institutionella reformer. Demokratiseringen på 1910- och 1920-talen ledde till att politiken allt mer återspeglade den bredare befolkningens intressen. Utbildningsreformer gav fler tillgång till bättre och högre utbildning. Nya lagar på arbetsmarknaden förbättrade arbetsvillkoren för stora löntagargrupper.

Bättre utbildning och arbetsvillkor gjorde arbetarna mer produktiva och bättre betalda, vilket tillsammans med ett bättre banksystem gav fler hushåll möjlighet att ta bostadslån för köp av en egen bostad.

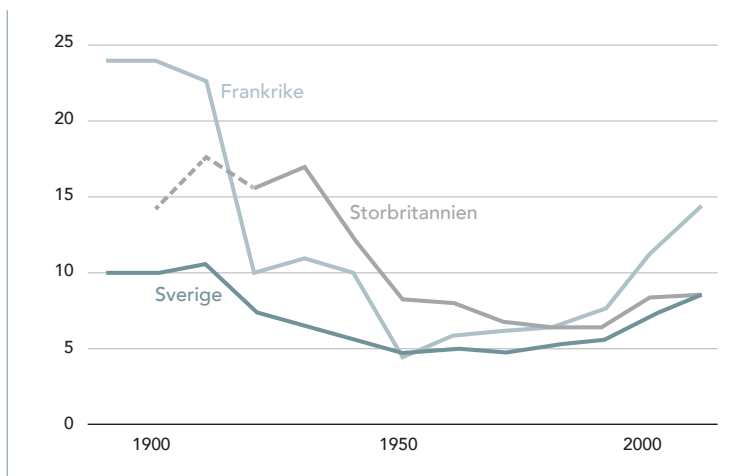
Sambandet mellan bostadsägande och förmögenhetsklyftor

Ärvt kapital och förmögenhetsojämlikhet

Arv och gåvor spelar en viktig roll i förmögenhetsbildningen. Arvsflödet i Sverige 2023 uppgick till ungefär 500 miljarder kronor, eller tio procent av nationalinkomsten. Arvens aggregerade betydelse har varierat över tid men i Sverige har det varit relativt stabilt kring fem till tio procent av nationalinkomsten.

Arvsflöden som andel av nationalinkomsten, 1890–2010 i procent

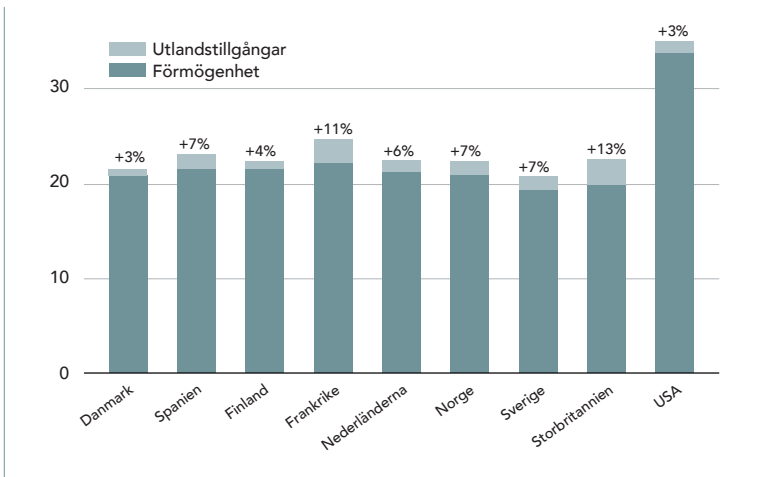

Andelen förmögenhet som har gått i arv har minskat över tid i alla studerade länder. I Sverige och Frankrike har andelen ärvd förmögenhet fallit från 80 procent år 1900 till 40 procent idag. Denna utveckling speglar den ekonomiska tillväxten. Ju snabbare ekonomin expanderar, desto mer ny rikedom skapas och desto mer överskuggas betydelsen av äldre, ärvda förmögenheter.

Superrika och de gömda utlandstillgångarna

När utlandstillgångar inkluderas ökar den rikaste hundraedens förmögenhetsandel, men effekten är relativt begränsad – i genomsnitt med sju procent i de studerade länderna. Den historiska trenden av minskande förmögenhetsklyftor kvarstår även när utlandstillgångarna inkluderas. De historiskt låga förmögenhetsklyftorna i Europa sedan 1980-talet bekräftas således av dessa analyser.

Utlandstillgångar påverkas av den rikaste procentens förmögenhetsandel

Politiska lärdomar

1. Motverka nollsummetänkande

Ett av de mer destruktiva inslagen i diskussionen om kapital och ägande är synen på ekonomin som ett nollsummespel. Detta synsätt säger att när någon får det bättre, så innebär det att någon annan samtidigt får det sämre. Denna analys motsäger det synsättet. Ägandet i toppen och botten av fördelningen har genom historien ofta ökat i samklang.

I Sverige har den rikaste hundradelen av befolkningen under de senaste tjugo åren blivit 250 procent rikare i köpkraftstermer, en årlig real förmögenhetstillväxt på nästan sex procent. De övriga 99 procenten i befolkningen har under samma period blivit 225 procent rikare, drygt fem procent förmögenhetsökning per år.

2. Stöd individuellt bostadsägande

Fastigheter har konsekvent varit en lönsam långsiktig investering. Privat bostadsägande har, generellt sett, lett till mindre slitage och bättre förvaltning av bostadskapitalet, samtidigt som förmögenhetsskillnaderna minskat när medelklassens bostadsägande har blivit mer utbrett.

3. Fortsätt värdepapperiseringen av pensionssparandet

Många länders pensionssystem är idag underfinansierade. I kontrast till underfinansierade system finns ett premiebaserat pensionssystem där pensionerna beror på löntagarnas tidigare inbetalningar. Det fondbaserade pensionssystemet har varit en framgång. Själva fonden som sparinstrument slog igenom på 1980-talet och blev en succé: spararna fick lika hög avkastning

som direktägda aktier men till en lägre risk och utan krav på förkunskaper i finansiell ekonomi.

4. Lägre skatt på arbete ökar möjligheten till privat sparande. Beskatta kapitalinkomster, inte förmögenhet

Den största skatteintäkten för offentlig sektor är skatten på arbete; den står för i genomsnitt två tredjedelar av alla skatter i OECD-länderna. Lägre skatter på arbete skulle öka löntagares möjlighet att bygga upp en förmögenhet. Kapitalskatter träffar däremot främst de redan förmögna.

Historisk empiri visar att kapitalskatternas betydelse trots allt inte var särskilt stor. Den största delen av förmögenhetsutjämningen har varit ett ökat ägande inom den breda medelklassen, snarare än att skatter på förmögenhet eller kapitalinkomster har minskat de rikas kapitaltillgångar.

En viktig lärdom är att när vi beskattar kapital bör fokus ligga på kapitalinkomstskatter. Dessa skatter omfattar företagsvinster, aktieutdelningar och realisationsvinster vid försäljning av tillgångar. Skatt på förmögenhet och arv fungerar däremot sämre. De är svåra att beräkna, riskerar hämma investeringar och ger dessutom nästan inga intäkter till staten.

Privatekonomiska lärdomar

1. Bostadsägande som investering

Hemmet erbjuder inte bara känslomässig komfort; det är också en långsiktigt bra investering. Jämfört med aktier har fastigheter visat sig erbjuda en lika hög, långsiktig avkastning men till halva risken.

2. Fonder som sparinstrument

Fondsparande introducerades i slutet av 1970-talet och början av 1980-talet och blev omedelbart en succé. Det dröjde inte länge innan fondsparandet överträffade traditionellt banksparande bland den breda allmänheten.

Sammanfattning

Analysen av förmögenhetsbildning och förmögenhetsfördelning i Sverige och andra västländer under de senaste 130 åren utmanar flera etablerade uppfattningar. Tre centrala fakta framträder:

1. Vi är rikare idag

Det privata ägandet har ökat dramatiskt; svenskarnas genomsnittsförmögenhet har blivit 30 gånger större sedan 1890 räknat i reala termer.

2. Förmögenheternas sammansättning är annorlunda

För hundra år sedan bestod ägandet främst av jordbruksmark och industrikapital kontrollerat av en liten elit. Idag utgörs tre

fjärdedelar av all privat förmögenhet av bostäder och långsiktigt sparande, tillgångar som är spridda brett i befolkningen.

3. Vi är jämlikare idag

Förmögenhetskonzentrationen har minskat markant. I Sverige ägde den rikaste hundradelen hälften av all förmögenhet 1910. Idag äger denna grupp mellan en femtedel och en fjärdedel.

Den historiska utjämningen har inte främst berott på att de rikas kapital förstördes av krig eller progressiva skatter, utan på att vanliga människors förmögenheter växt snabbare. Detta handlar framför allt om ökat bostadsäggande och pensionssparande, möjliggjort av demokratiska reformer, bättre utbildning och stärkta arbetsvillkor.

Det centrala budskapet är att samhällen kan bli rikare och mer jämlika genom att involvera fler människor i äggande. När fler deltar i det ekonomiska livet ökar både antal och storlek på förmögenheter, samtidigt som de lägsta nivåerna höjs. En effektiv strategi mot ojämlikhet handlar inte om att minska de rikas förmögenheter, utan om att stödja förmögenhetsbildning för vanligt folk genom bostadsäggande och pensionssparande.

Om författaren

Daniel Waldenström är professor i nationalekonomi och programchef för forskningsprogrammet "Skatter och samhälle" vid IFN. Han har en gedigen akademisk bakgrund med doktorexamen i nationalekonomi från Handelshögskolan i Stockholm (2003) och i ekonomisk historia från Lunds universitet (2009).

Waldenström har bedrivit forskning och undervisning vid flera prestigefyllda institutioner, däribland University of California at Los Angeles, Uppsala universitet och Paris School of Economics. Hans forskningsfokus omfattar ekonomisk ojämlikhet, skattesystem, finanspolitik samt ekonomisk historia, områden där han etablerat sig som en framstående auktoritet med betydande bidrag till både den akademiska och den samhälleliga debatten.

